

Political Education in the Educational System

Latif. Sharifat¹ , Ali Asghar. Mashinchi^{2*} , Abbas. Gholtash³ , Seyed Ahmad. Hashemi⁴

¹ Doctoral Student in Philosophy of Education, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

² Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

³ Associate Professor, Department of Educational Sciences, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

⁴ Professor, Department of Educational Sciences, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

* Corresponding author email address: mashinch56@gmail.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Sharifat, L., Mashinchi, A. A., Gholtash, A., & Hashemi, S. A. (2024). Political Education in the Educational System. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 3(2), 94-106.

© 2024 the authors. Published by Iran-Mehr: The Institute for Social Study and Research. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

The aim of this study is to present a model of political education from the perspective of Muslim and non-Muslim scholars. The research method is qualitative, utilizing a deductive content analysis approach that analyzes the philosophical foundations of political education through a descriptive-interpretive approach. The statistical population in this study includes the content analysis of all books and resources written on the subject of political education. The sampling method is purposive sampling. In this research, credibility criteria were used to examine validity, and reliability criteria were used to assess reliability. The results obtained from the open or initial coding of the political education thoughts of Muslim philosophers indicate that 38 initial concepts were extracted through open coding. After determining open codes and central categories, selective coding was pursued. The results of this coding indicated that the political education thoughts of Islamic philosophers are based on epistemological political education, participation-oriented, Sharia-based, justice-centered, and unity-centered principles. Subsequently, the results from the open or initial coding of the political education thoughts of non-Muslim philosophers indicate that 43 initial concepts were obtained through open coding. After determining open codes and central categories, selective coding was pursued, revealing that the political education thoughts of non-Muslim philosophers are based on enlightening political education, will-oriented, and society-centered principles. Overall, referencing these results can be a significant and effective step towards elucidating a model of political education in the educational system, allowing students to be educated with a focus on political values.

Keywords: Political Education, Social Education, Justice, Political Participation, Martyr Motahari

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Political education has emerged as a significant focus within educational systems worldwide, responding to the evolving socio-political landscapes. The study aims to develop a comprehensive model of political education informed by both Muslim and non-Muslim scholars' perspectives. The qualitative research utilizes a deductive content analysis approach, emphasizing the philosophical foundations of political education through descriptive-interpretive methods. The study's objective is to foster political values among students, preparing them for active and responsible citizenship.

Methodology

The research adopts a qualitative methodology, specifically deductive content analysis, to explore the philosophical underpinnings of political education. The statistical population comprises all relevant books and resources on the subject. The sampling method employed is purposive, ensuring the selection of pertinent literature. Credibility and reliability criteria were used to validate the findings. Initial coding revealed 38 concepts related to Muslim philosophers' thoughts on political education and 43 concepts from non-Muslim philosophers. These codes were categorized into central themes through selective coding.

Findings

The study identifies that Muslim philosophers' political education concepts are founded on epistemological, participation-oriented, Sharia-based, justice-centered, and unity-centered principles. Conversely, non-Muslim philosophers emphasize enlightening, will-oriented, and society-centered principles. The integration of these findings provides a robust model for political education, which includes educating students on political values and preparing them for societal participation. This dual approach acknowledges the diverse philosophical traditions contributing to the discourse on political education.

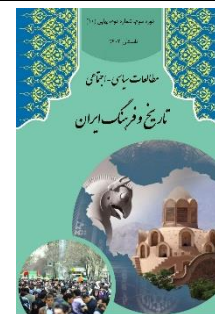
Discussion and Conclusion

Political education is crucial in nurturing individuals who are politically aware, responsible, and active in societal affairs. The contemporary socio-political context, marked by globalization, technological advancements, and shared global challenges, necessitates a renewed focus on political education at both local and international levels (Taghipour, 2015). The findings underscore the importance of adapting educational goals, methods, and content to meet these needs. This involves promoting democratic ideals, fostering critical thinking, and encouraging active participation in political processes.

The proposed model of political education, derived from the integration of Muslim and non-Muslim perspectives, serves as a valuable framework for educational systems. It advocates for a comprehensive approach that balances theoretical knowledge with practical engagement. This model supports the development of students who are not only knowledgeable about political structures but also equipped to participate effectively in democratic processes. The research highlights the need for educational reforms that incorporate political education into curricula, emphasizing its role in shaping informed and active citizens (Ehsani, 2006).

The study's qualitative approach and thorough content analysis provide a nuanced understanding of the principles underlying political education. By bridging the thoughts of Muslim and non-Muslim

philosophers, the research offers a holistic framework for political education that can be adapted across different educational contexts. This model not only addresses the immediate educational needs but also prepares students for their roles in an increasingly interconnected and complex world.

تربیت سیاسی در نظام آموزش و پرورش

لطیف شریفیات^۱، علی اصغر ماشینچی^۲، عباس قلتاش^۳، سید احمد هاشمی^۴

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

۳. دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

۴. استاد گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: mashinch56@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

شریفیات، لطیف، ماشینچی، علی اصغر، قلتاش، عباس، و هاشمی، سید احمد. (۱۴۰۳). تربیت سیاسی در نظام آموزش و پرورش. *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*، ۳(۲)، ۹۴-۱۰۶.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

هدف از تدوین این پژوهش ارائه الگوی تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان و غیر مسلمان است. روش تحقیق؛ کیفی از نوع تحلیل محتوای قیاسی است که با استفاده از رویکرد وصفی - تفسیری به تحلیل مبانی فلسفی تربیت سیاسی پرداخته است. جامعه آماری در این پژوهش شامل تحلیل محتوای کلیه کتب و منابع نوشته شده پیرامون مبحث تربیت سیاسی است. روش نمونه گیری به صورت نمونه گیری هدفمند است. در این پژوهش برای بررسی روایی از معیار باورپذیری و برای پایایی، از معیار اطمینان پذیری استفاده شده است. نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه مسلمان نشان می‌دهد که ۳۸ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد استخراج شده است. پس از تعیین کدهای باز و مقولات محوری در ادامه به کدگذاری گزینشی مبادرت شد. حاصل این کدگذاری نشان داد که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه اسلامی مبتنی بر تربیت سیاسی معرفت شناسانه، مشارکت محور، شریعت مدار، عدالت محور و اتحاد محور می‌باشد. در ادامه، نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان نشان می‌دهد که ۴۳ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد به دست آمده است. پس از تعیین کدهای باز و مقولات محوری در ادامه به کدگذاری گزینشی مبادرت شد و مشخص گردید که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان مبتنی بر تربیت سیاسی آگاهی بخش، اراده‌گرا و جامعه‌گرا می‌باشد. در مجموع استناد به این نتایج می‌تواند به عنوان گامی مهم و اثربخش جهت تبیین الگوی تربیت سیاسی در نظام آموزش و پرورش باشد تا دانش آموزان با محوریت ارزش‌های سیاسی مورد تربیت قرار بگیرند.

کلیدواژگان: تربیت سیاسی، تربیت اجتماعی، عدالت، مشارکت سیاسی، شهید مطهری.

فرآیند تعلیم و تربیت به واسطه فراهم نمودن موجبات رشد فردی و رفاه جمعی، در زندگی انسان از نقش مهمی برخوردار است به طور کلی پرورش استعدادهای فردی، تحکیم پایه‌های زندگی جمعی، گسترش آرمان‌های دموکراتیک و ایجاد تفاهم میان افراد انسانی در سایه تعلیم و تربیت صورت می‌گیرد. گرچه شکل‌گیری و رشد شخصیت افراد یک جامعه الزاماً وابسته به تعلیم و تربیت رسمی نیست لیکن باید گفت که بخش اعظمی از رشد فردی و اجتماعی افراد توسط نهاد رسمی آموزش و پرورش صورت می‌گیرد. در این میان «تربیت سیاسی» خوب یکی از مهمترین دل‌مشغولی‌های اکثر نظام‌های آموزشی جهان است. جامعه ملی و جهانی کنونی نیازمند حضور انسان‌های آگاه به مسائل سیاسی، مسئول، مشارکت‌جو، حساس به مسائل جامعه و علاقمند به تعامل و گفتگو است. لذا باید تعلیم و تربیت رسمی جامعه نیز مطابق با چنین نیازمندی‌هایی، اهداف، روش‌ها و محتوای خود را مورد بررسی و تجدید نظر قرار دهد (Ehsani, 2006).

واقعیت این است که دهه‌های گذشته، دوره تغییرات عظیم در حوزه سیاسی و اجتماعی بوده است. قطعیت‌های گذشته و ایدئولوژی‌های آزمایش شده، تحت فشار نظریه‌ها و رویکردهایی قرار گرفته است که با پیش‌واژه «پست» یا «بعد» مشخص می‌شود. امروزه به علت مسائلی همچون تمرکززدایی از قدرت، گسترش فوق‌العاده فناوری اطلاعات، دهکده جهانی و مسائل مشترک جهانی همچون آلودگی محیط زیست، صلح و امنیت جهانی، باعث شده است که تربیت سیاسی نه تنها در سطح محلی و ملی، بلکه در سطح بین‌المللی نیز مورد توجه قرار گیرد. در این راستا، ساحت سیاسی به عنوان یکی از ساحت‌های اساسی نظام آموزش و پرورش در پی ایجاد دانش، مهارت، نگرش و ارزش‌هایی است که دانش‌آموزان را قادر می‌سازد به عنوان شهروند فعال و آگاه در جامعه مشارکت کنند. بنابراین تربیت سیاسی به طور گسترده‌ای شامل آماده‌سازی دانش‌آموزان و دانشجویان برای نقش‌ها و مسئولیت‌هایشان در جامعه است (Taghipour, 2015). پرداختن به اموری چون مشارکت‌گرایی، توسعه نهادهای ارتباطی، پاسخگو بودن در برابر ملت، حاکمیت قانون و رقابت سالم و مانند آن مستلزم این است که نظام تعلیم و تربیت کشور با عزمی بنیادین برای تربیت سیاسی افراد؛ مناسب و مؤثر اقدام کند. در همین راستا در این پژوهش تلاش شده است تا الگویی برای تربیت سیاسی از دیدگاه فلاسفه مسلمان و غیرمسلمان تدوین شود تا بتوان از آن در برنامه‌های آموزشی دانش‌آموزان استفاده نمود. روش تحقیق از نوع کیفی و بر اساس روش تحلیل محتوای قیاسی است. حوزه پژوهش در این پژوهش شامل تحلیل محتوای متون و کلیه کتب و منابع نوشته شده پیرامون مبحث تربیت سیاسی به ویژه اندیشه‌های شهید مطهری و جان دیویی است. روش نمونه‌گیری از نوع هدفمند است. برای جمع‌آوری اطلاعات از شیوه فیش برداری از کتب و منابع مرتبط استفاده گردیده است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، روش تحلیل محتوا با استفاده از نظام مقوله‌بندی قیاسی است. برای این منظور از روش کدگذاری موضوعی سه مرحله‌ای استفاده شد و داده‌ها به شیوه کدگذاری باز، محوری و گزینشی مورد تحلیل قرار گرفتند و در نهایت به ارائه الگو پرداخته شده است. در این پژوهش برای بررسی روایی از معیار باورپذیری و برای پایایی، از معیار اطمینان‌پذیری استفاده شده است.

در پژوهش حاضر سوال اصلی این است که: الگوی مناسب در زمینه تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان

چگونه است؟

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر؛ کیفی از نوع تحلیل محتوای قیاسی است. در واقع، تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کیفی است که با استفاده از رویکرد وصفی - تفسیری به تحلیل مبانی فلسفی تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان می‌پردازد. در پژوهش حاضر

پژوهشگر درصدد آن است تا با خوانش دقیق و استفاده از تفاسیر مختلف در مورد اندیشه‌ها و دیدگاه‌های شهید مطهری و جان دیویی، به درک درستی از اندیشه‌های آنان رسیده و دلالت‌های تربیت سیاسی را از آن استخراج کند. بنابراین می‌توان بیان کرد که این تحقیق کیفی بوده و از نظر هدف از نوع تحقیقات بنیادین است.

حوزه پژوهش در این پژوهش شامل تحلیل محتوای کلیه کتب و منابع نوشته شده پیرامون مبحث تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان مانند شهید مطهری و اندیشمندان غیرمسلمان مانند جان دیویی است. بازه زمانی این مطالعات بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۲ می‌باشد. روش نمونه‌گیری نیز از نوع هدفمند است. زیرا باید اطلاعات از منابعی به دست می‌آید که با فرایند مبانی و رویکردهای تربیت سیاسی همخوانی داشتند و در این زمینه فعالیت عملی انجام گرفته باشد. این منابع با هدف خاصی انتخاب شدند، پس به این دلیل نمونه‌گیری بر اساس هدف تحقیق شکل گرفت. جامعه آماری در این پژوهش شامل تحلیل محتوای کلیه کتب و منابع نوشته شده پیرامون مبحث تربیت سیاسی در آثار اندیشمندانی همچون شهید مطهری و جان دیویی است. همچنین کلیه مقالات و ترجمه‌ها و اسناد منتشر شده در رابطه با تربیت سیاسی جامعه آماری را تشکیل می‌دهند. روش نمونه‌گیری نیز به صورت نمونه‌گیری هدفمند است و کلیه کلمات کلیدی مرتبط با تربیت سیاسی به عنوان نمونه تحقیق در نظر گرفته شده است. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از شیوه‌فیش برداری از کتب و منابع مرتبط استفاده گردیده است.

یافته‌ها

با توجه به نقش و کارکرد روش کیفی، در این پژوهش، به تحلیل محتوای متون و منابع به شیوه‌ی قیاسی پرداخته شده است. برای این منظور، کتاب‌ها و مجموعه مقالات و متون مرتبط با تربیت سیاسی در حوزه اسلام مورد تحلیل و سپس مفاهیم و مقوله‌های مورد نظر یکی پس از دیگری تعیین و تنظیم شد. به عبارتی دیگر مراحل زیر در روش قیاسی لحاظ شده است:

- استفاده از متون و مقالات با استناد بر منابع و اندیشه‌های محققان و فلاسفه معاصر مسلمان استخراج مفاهیم مرتبط با اندیشه‌های تربیت سیاسی
- تنظیم هریک از متون مورد استفاده با مفاهیم استخراج شده

در بیان تربیت سیاسی بر اساس ساحت اندیشمندان مسلمان می‌توان بیان داشت؛ نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه

اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه مسلمان نشان می‌دهد که ۳۸ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد به دست آمده و استخراج شده است. در کدگذاری اولیه تلاش شد از تکرار کدهای مشابه خودداری شود و کدگذاری تا اشباع نظری ادامه پیدا کرد. در مرحله بعدی با توجه به شباهت‌ها، تفاوت‌ها و کارکرد آن‌ها طبقه‌بندی شده و در قالب یک مقوله محوری مورد بحث قرار گرفته‌اند. کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل روش تحلیل محتوای قیاسی است. هدف از این مرحله برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. لذا از کلیه شاخص‌های به دست آمده از مرحله کدگذاری باز، در این مرحله به تعیین مقوله‌ها پرداخته شده است.

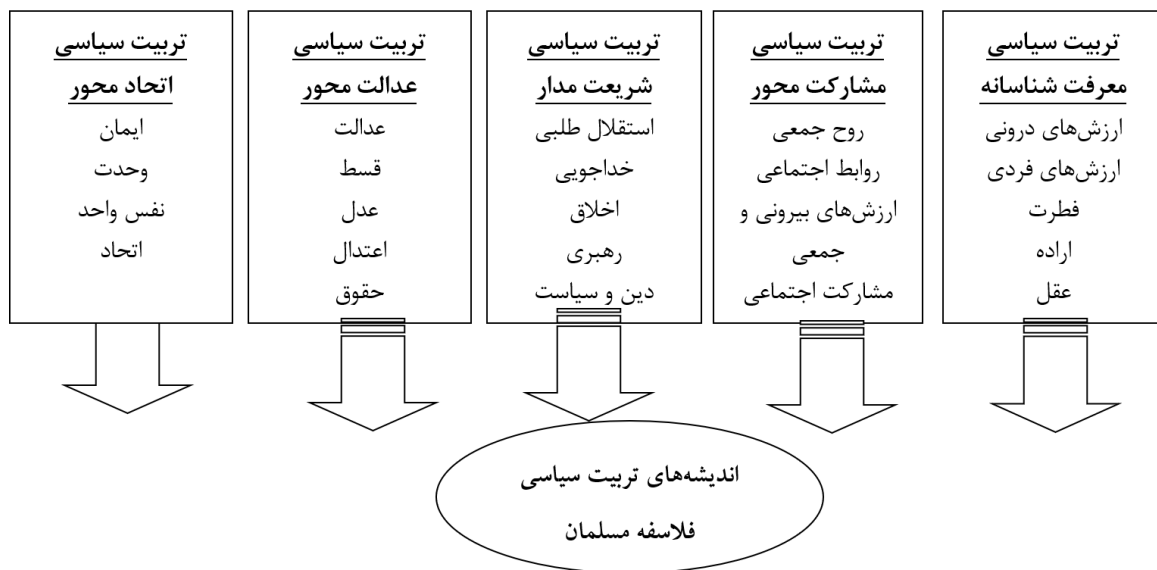
کدگذاری محوری متون بر اساس اندیشه مسلمانان

یکی از خروجی‌های مرحله اول کدگذاری یعنی کدگذاری آزاد شناسایی و کشف مقولات خام و اولیه است. در این مطالعه مقوله اولیه کشف شده، در مرحله بعدی با توجه به شباهت‌ها، تفاوت‌ها و کارکرد آن‌ها طبقه‌بندی شده و در قالب یک مقوله محوری مورد بحث قرار گرفته‌اند. کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل روش تحلیل محتوای قیاسی است. هدف از این مرحله برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. لذا از کلیه شاخص‌های به دست آمده از مرحله کدگذاری باز، در این مرحله به تعیین مقوله‌ها پرداخته

شده است. پس از برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده و مقوله‌های مشابه و متقارن در مرحله کدگذاری محوری، مقولات کانونی تربیت زیست سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان عبارتند از پنج مولفه ۱- تربیت سیاسی معرفت شناسانه، ۲- تربیت سیاسی مشارکت محور، ۳- تربیت سیاسی شریعت مدار، ۴- تربیت سیاسی عدالت محور و ۵- تربیت سیاسی اتحاد محور. با توجه به مطالب ارائه شده مشخص گردید که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه اسلامی مبتنی بر تربیت سیاسی معرفت شناسانه، مشارکت محور، شریعت مدار، عدالت محور و اتحاد محور است که در الگوی زیر نشان داده شده است.

شکل ۱

الگوی نظام تربیت سیاسی بر اساس اندیشه‌های فلاسفه مسلمان

یافته‌های مربوط به سوال دوم تحقیق

برای پاسخ به سوال دوم نیز در این پژوهش، به تحلیل محتوای متون و منابع به شیوه قیاسی پرداخته شده است. برای این منظور، کتاب‌ها و مجموعه مقالات و متون مرتبط با تربیت سیاسی در حوزه اندیشمندان غیرمسلمان و غرب مورد تحلیل و سپس مفاهیم و مقوله‌های مورد نظر یکی پس از دیگری تعیین و تنظیم شد. به عبارتی دیگر مراحل زیر در روش قیاسی لحاظ شده است:

- استفاده از متون و مقالات با استناد بر منابع و اندیشه‌های محققان و فلاسفه معاصر غیرمسلمان استخراج مفاهیم مرتبط با اندیشه‌های تربیت سیاسی
- تنظیم هر یک از متون مورد استفاده با مفاهیم استخراج شده

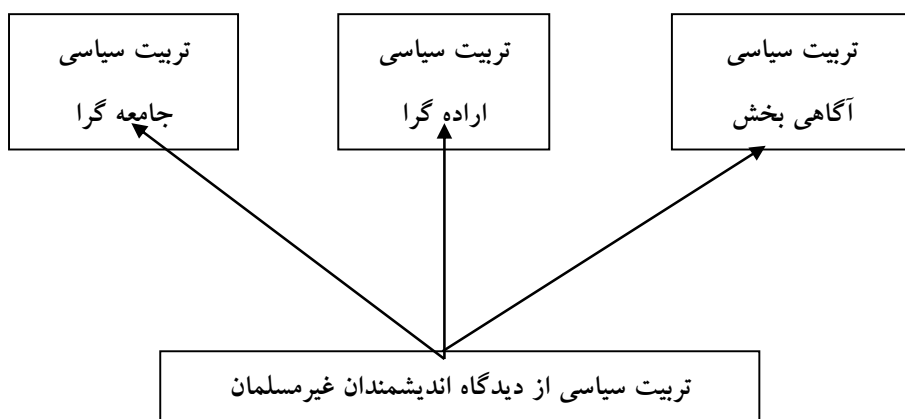
در بیان تربیت سیاسی بر اساس ساحت اندیشمندان غیرمسلمان می‌توان بیان داشت؛ گزاره‌های حاصل از تحلیل محتوای متون ارائه شده است. نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان نشان می‌دهد که ۴۳ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد به دست آمده و استخراج شده است. در مرحله بعدی با توجه به شباهت‌ها، تفاوت‌ها و کارکرد آن‌ها طبقه بندی شده و در قالب یک مقوله محوری مورد بحث قرار گرفته‌اند.

توصیف کدهای آزاد (کدگذاری اولیه) متون بر اساس اندیشه غیرمسلمانان

پس از برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده و مقوله‌های مشابه و متقارن در مرحله کدگذاری محوری، مقولات کانونی تربیت زیست سیاسی از دیدگاه اندیشمندان غیرمسلمان عبارتند از سه مولفه ۱- تربیت سیاسی آگاهی بخش، ۲- تربیت سیاسی اراده گرا، ۳- تربیت سیاسی جامعه گرا (شکل ۲).

شکل ۲

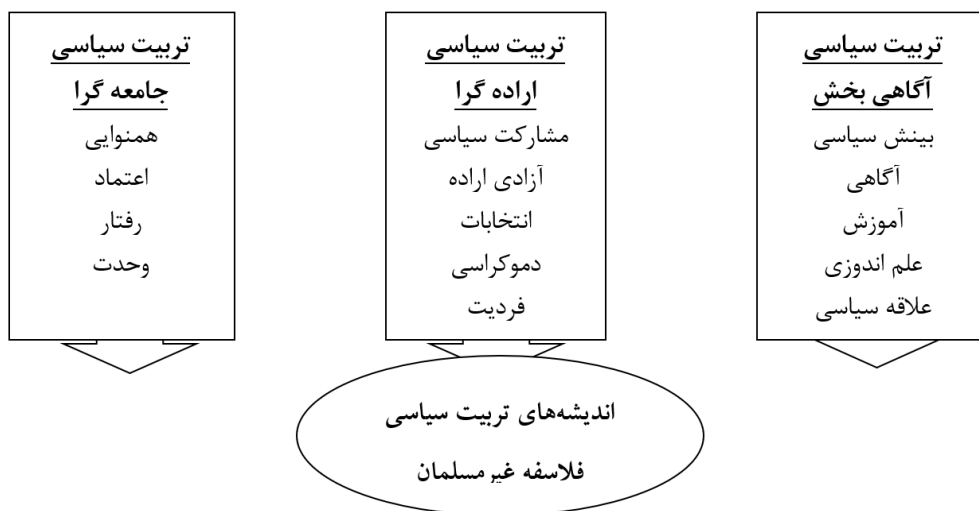
تربیت سیاسی بر اساس تحلیل محتوای متون اندیشمندان غیرمسلمان

با توجه به مطالب مندرج ارائه شده مشخص گردید که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان مبتنی بر تربیت سیاسی آگاهی بخش، اراده گرا و جامعه گرا می‌باشد که در الگوی زیر نشان داده شده است.

شکل ۳

الگوی نظام تربیت سیاسی بر اساس اندیشه‌های فلاسفه غیرمسلمان

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام این پژوهش ارائه الگویی برای تربیت سیاسی بر اساس اندیشه فلاسفه و صاحب‌نظران مسلمان و فلاسفه و صاحب‌نظران غیرمسلمان بوده است. نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه مسلمان نشان می‌دهد که ۳۸ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد به دست آمده و استخراج شده است. پس از تعیین کدهای باز و مقولات محوری در ادامه به کدگذاری گزینشی مبادرت شد. حاصل این کدگذاری نشان داد که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه اسلامی مبتنی بر تربیت سیاسی معرفت‌شناسانه، مشارکت محور، شریعت مدار، عدالت محور و اتحاد محور می‌باشد. در ادامه، نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان نشان می‌دهد که ۴۳ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد به دست آمده است. پس از تعیین کدهای باز و مقولات محوری در ادامه به کدگذاری گزینشی مبادرت شد و مشخص گردید که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان مبتنی بر تربیت سیاسی آگاهی بخش، اراده‌گرا و جامعه‌گرا می‌باشد.

جدول ۱

تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان و غیر مسلمان بر حسب تحلیل محتوای متون مرتبط

اصول تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان غیرمسلمان	اصول تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان
بینش سیاسی	عوامل فردی
آگاهی و آموزش سیاسی	ارزش‌های درونی
پرهیز از علم زدایی و مدرک گرایی	فطرت
فردیت	عوامل محیطی
سیاست مبتنی بر دموکراسی	عوامل بیرونی
آزادی اراده	روح جمعی
مشارت سیاسی	رابطه جامعه و فرد
همنوایی سیاسی	استقلال
رفتار سیاسی	استقلال طلبی
وحدت سیاسی	سیاست و عدالت
	سیاست و اتحاد
	نفس واحد
	شریعت‌مداری
	قسط و عدل
	ایمان
	وحدت

جدول ۲

شاخص‌های فلسفی تربیت سیاسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان و غیر مسلمان بر حسب تحلیل محتوای متون مرتبط

دیدگاه اندیشمندان غیرمسلمان	دیدگاه اندیشمندان مسلمان	مبانی فلسفی
تربیت سیاسی آگاهی بخش	تربیت سیاسی معرفت‌شناسانه	معرفت‌شناسی
تربیت سیاسی جامعه‌گرا	تربیت سیاسی مشارکت محور	انسان‌شناسی
	تربیت سیاسی اتحاد محور	
تربیت سیاسی اراده‌گرا	تربیت سیاسی شریعت مدار	هستی‌شناسی
	تربیت سیاسی عدالت محور	

سوال اصلی: الگوی مناسب در زمینه تربیت سیاسی بر اساس دیدگاه اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان چگونه است؟

در پاسخ به این سوال با توجه به نتایج به دست آمده باید گفت، مدل و الگوی پیشنهادی پژوهش مبنی بر تربیت سیاسی بر اساس مبانی هستی شناختی، انسان شناختی و معرفت شناختی، مبتنی بر مولفه‌های ۱- تربیت سیاسی معرفت شناسانه، ۲- تربیت سیاسی مشارکت محور، ۳- تربیت سیاسی شریعت مدار، ۴- تربیت سیاسی عدالت محور، ۵- تربیت سیاسی اتحاد محور، ۶- تربیت سیاسی آگاهی بخش، ۷- تربیت سیاسی اراده‌گرا و ۸- تربیت سیاسی جامعه‌گرا است که از طریق ترکیب بیش از ۸۰ مفهوم اولیه یا زیرمولفه به دست آمده است و می‌تواند در امر تعلیم و تربیت مورد توجه قرار گیرد. این الگو بر اساس دیدگاه اندیشمندان مسلمان و غیر مسلمان و تجمیع دیدگاه آنان می‌باشد. آنچه از دیدگاه دیویی در تربیت سیاسی قابل درک است داشتن جامعه دموکراتیک است. جامعه دموکراتیکی یعنی جامعه‌ای که از پیدایش اختلاف و تبعیضات طبقاتی، قومی و نژادی جلوگیری می‌کند. از سوی دیگر آنچه در باور شهید مطهری مربوط به ابعاد تربیت سیاسی انسان گذشته این است که انسان موجودی اجتماعی است و حیات اجتماعی نیز یک واقعیت ملموس است؛ بنابراین از طریق تربیت سیاسی، این زمینه ایجاد می‌شود که جامعه توحیدی که نماد و نشانه یک واحد اجتماعی-سیاسی است، شکل می‌گیرد.

اصول تربیت سیاسی بر اساس دیدگاه اندیشمندان مسلمان

نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه مسلمان نشان می‌دهد که ۳۸ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد به دست آمده و استخراج شده است. پس از تعیین کدهای باز و مقولات محوری در ادامه به کدگذاری گزینشی مبادرت شد. حاصل این کدگذاری نشان داد که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه اسلامی بر اساس مبانی فلسفی هستی شناسی، معرفت شناسی و انسان شناسی مبتنی بر تربیت سیاسی معرفت شناسانه، مشارکت محور، شریعت مدار، عدالت محور و اتحاد محور می‌باشد. بر اساس یافته‌های به دست آمده در این پژوهش، تربیت سیاسی اندیشه‌های شهید مطهری و دیویی، بستری مهم و قابل توجه در تربیت دانش آموزان محسوب می‌شود. به اعتقاد شهید مطهری تربیت سیاسی پرورش افرادی است که در جهت پاسداشت ارزش‌های اسلامی و انسانی با جهت گیری الهی و توحیدی در زندگی اجتماعی و سیاسی در فعالیت‌های عمومی جامعه مشارکت نمایند (Motahri, 2012). این در حالی است که دیویی ضمن توجه به دموکراتیک بودن فرد، به وجود و مشارکت فرد در جامعه اجتماعی و سیاسی تأکید کرده است. در مجموع باید گفت با تمرکز بر یافته‌های به دست آمده طرح‌ها و برنامه‌های آموزشی نظام آموزش و پرورش کشور نتوانسته وضعیت تربیت سیاسی را در عملکرد و تکالیف یادگیری و تحصیلی دانش آموزان به صورت قوی نهادینه سازد (Dewey, 2017). بر این اساس، اندیشه‌های دانشمندان تعلیم و تربیت مسلمان و غیرمسلمان همچون دیویی و شهید مطهری فرصتی مناسب در این رهگذار می‌باشد. با توجه به زندگی امروز بشری و گستردگی روز افزون تعاملات بشری در درون و بیرون از مرزهای جغرافیایی، تربیت شهروندی یک اصل جامعه با تمرکز بر گزاره‌های فکری غرب و شرق خواهد بود. بر این اساس نقش تعلیم و تربیت، واکاوی در اندیشه‌های دیویی و شهید مطهری به صورت توأمان است. بر این اساس پیشنهاد می‌شود بر طرح‌ها و کتب درسی دوره‌های آموزشی به منظور درج مهارت‌ها و آموزش‌های تربیت سیاسی بازنگری صورت گیرد (Meshki Baf Moghadam & Taftian, 2012). توجه اکید متولیان آموزشی و برنامه ریزان درسی به منظور تدوین طرح‌های آموزشی و درسی در حوزه تربیت سیاسی دانش آموزان، توجه به اندیشه‌های دیویی و شهید مطهری به عنوان کارگزاران تعلیم و تربیت سیاسی و اجتماعی در جامعه مدنی و اختصاص واحدهای درسی در زمینه تربیت سیاسی با تأکید بر اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی شهید مطهری و جان دیویی نیز پیشنهاد می‌گردد. در این راستا پورفرد (۱۳۸۷) به نتیجه‌ای رسید که همسو با یافته‌های این تحقیق است. در واقع این محقق نیز نشان داد که با استناد به تربیت سیاسی شهید مطهری، مشارکت فرصتی برای تقویت و ایجاد وحدت، اتفاق نظر با یکدیگر، برقراری ارتباط، تقویت توان مشارکت و همگرایی افراد جامعه در امور اجتماعی سیاسی، تعامل مؤثر با افراد و دولت، مشارکت و همگرایی افراد جامعه، مشارکت در فعالیت‌های عمومی جامعه، ایجاد سازی همبستگی

سیاسی در جامعه اجتماعی کردن افراد برای نظام‌های سیاسی موجود است. این مهم پایبندی به جامعه را در کودک تقویت می‌نماید زیرا کودک مورد پرورش و تربیت سیاسی قرار گرفته است و این آموزه‌ها در ذهن وی جای گرفته است. در مجموع باید گفت تربیت سیاسی به عنوان یک اقدام استراتژیک فرهنگی-اجتماعی نیازمند زمینه‌ها و شرایط مناسب است که تمهید آن به افراد جامعه امکان می‌دهد تا فعالانه در این فرایند مشارکت جویند و با این وصف از آثار و نتایج متناسب با سطح انتظار و نیازها و ضرورت‌ها بهره‌گیری کنند. از آنجاکه تربیت سیاسی و اجتماعی از مهمترین زیرساخت‌های تعالی همه جانبه و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های مختلف است و نظام آموزش و پرورش کشور به رغم فعالیت‌های اصلاحی و تلاشی که برای بهبود اجزاء و عناصر آن در طول سه دهه بعد از انقلاب اسلامی انجام داده است، به دلیل عدم ابتناء بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی نتوانسته که کارکرد مورد انتظار را داشته باشد، به گونه‌ای که بتواند تربیت یافتگانی در تراز جمهوری اسلامی پرورش دهد که از شایستگی‌ها و توانمندی‌های سیاسی و اجتماعی هماهنگ با نیازهای جامعه برخوردار باشند. آنچه در باور و ایده فلاسفه مسلمان از جمله مرتضی مطهری مربوط به ابعاد تربیت اجتماعی-سیاسی انسان گذشته این است که انسان موجودی اجتماعی است و حیات اجتماعی نیز یک واقعیت ملموس است؛ بنابراین از طریق تربیت اجتماعی و سیاسی، این زمینه ایجاد می‌شود که در عین وجود یک انسان متأله مدنی به همان میزان، جامعه توحیدی که نماد و نشانه یک واحد اجتماعی-سیاسی است، نیز شکل می‌گیرد. از نظر استاد مطهری انسان زندگی اجتماعی دارد، یعنی باید در اجتماع، زندگانی بکند والا منقرض می‌شود. مرتضی مطهری نیز در این خصوص تأکید فرموده؛ ایشان، متفکری بود که به مسائل جهان و انسان، واقع بینانه می‌نگریست (Motahri, 2007a, 2007b, 2008). او نگاهی جامع و همه جانبه به انسان داشت و درباره موضوعات اخلاقی و تربیتی راهکارهای مشخص و عملی ارائه می‌کرد. ایشان، خود نمونه‌ای کامل از اندیشه‌های تربیتی بود که آن را تبلیغ می‌کرد. از دیدگاه شهید مطهری، بخش تعلیم و تربیت، بخش ساختن افراد انسانهاست و عنصر محوری و اساسی آن، انسان است و بسته به نوع نگاه به انسان، تربیت، متفاوت خواهد بود. اگر نگاه ما به انسان، نگاه مادی باشد، در این صورت تربیت در واقع به معنای صنعت خواهد بود و تمام توجه به ساختن ابعاد وجودی او خواهد بود؛ اما اگر نگاه ما به انسان، فراتر از نگاه مادی باشد و نه تنها به ابعاد روحی انسان توجه داشته باشیم، بلکه آن را به عنوان پایه اساسی انسانیت به شمار آوریم و انسان را از این زاویه به عنوان گل سرسید هستی و خلیفه خدا در نظر بگیریم، در این صورت، تربیت، بسیار متفاوت با نگاه نخست خواهد بود (Motahri, 2009a, 2009b). بنابراین توسعه هرچه بهتر روابط صحیح سیاسی-اجتماعی افراد یک جامعه، بستگی به تدوین و ارائه تربیت اجتماعی برپایه فرهنگ، عقاید، اهداف و سیاست‌های تربیتی آن جامعه دارد. از آنجا که فرهنگ جامعه ما فرهنگ اسلام است، بر پیروان این مکتب، خصوصاً اولیای تعلیم و تربیت جامعه لازم است در مرحله اول به تبیین و تشریح قواعد موجود در تربیت اجتماعی مطلوب و منطبق بر موازین اسلامی اقدام کنند. دانش آموزان باید بیاموزند که نسبت به سایر اعضای جامعه از وظایفی برخوردار هستند و افراد جامعه از عزت و احترام برخوردارند و رعایت حقوق آنان از وظایف آنها می‌باشد (Naqibzadeh, 2010).

اصول تربیت سیاسی بر اساس دیدگاه اندیشمندان غیرمسلمان

نتایج حاصل از کدگذاری آزاد یا اولیه اندیشه‌های تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان نشان می‌دهد که ۴۳ مفهوم اولیه با کدگذاری آزاد به دست آمده است. پس از تعیین کدهای باز و مقولات محوری در ادامه به کدگذاری گزینشی مبادرت شد و مشخص گردید که اندیشه تربیت سیاسی فلاسفه غیرمسلمان بر اساس مبانی فلسفی هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی مبتنی بر تربیت سیاسی آگاهی بخش، اراده‌گرا و جامعه‌گرا می‌باشد. بر اساس یافته‌های به دست آمده در این پژوهش، دیویی به عنوان یک فیلسوف غربی، ضمن توجه به دموکراتیک بودن فرد، به وجود و مشارکت فرد در جامعه اجتماعی و سیاسی تأکید کرده است. علت توجه دیویی به دموکراتیک بودن این است که در جامعه دموکراتیک فرد فرصت تحقق امکانات و استعدادهای خود را دارد. اگر چه این دو متفکر، به تعلیم و تربیت افراد جهت یادگیری

و کسب مهارت‌ها همچون تربیت سیاسی توجه داشته اند و نظام آموزشی را از بنیان اصلی هدایت و تربیت افراد می‌دانستند اما تفاوت‌هایی نیز در نظریات آنان وجود داشته است به طوری که مذهب در اعتقاد شهید مطهری و دموکراتیک و پراگماتیسم در عقاید دیویی به خوبی قابل مشاهده می‌باشد. اما در یک نگاه کلی، توجه به ارزش‌های انسانی، اخلاق مداری، قانون‌گرایی، انسانیت، آداب اجتماعی و از این قبیل موارد را می‌توان در لایه‌های تربیت سیاسی آنان جهت تربیت افراد در نظام آموزش و پرورش مشاهده نمود. همسو با نتیجه این تحقیق می‌توان به یافته‌های شریعتمداری (۱۳۹۸) اشاره کرد که نشان داد؛ شهید مطهری و دیویی به عنوان فلاسفه مشرق و مغرب زمین، بیان‌کننده اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی در حوزه تربیت دانش‌آموزان در نظام تعلیم و تربیت می‌باشند و این مهم می‌تواند به عنوان گامی مهم و اثربخش جهت تبیین الگوی تربیت سیاسی در نظام آموزش و پرورش باشد تا دانش‌آموزان با محوریت ارزش‌ها مورد تربیت قرار بگیرند، ارزش‌هایی که در عصر حاضر کم و بیش دچار خلاءهایی شده است و منزلت جامعه و ارزش اجتماعی فرد را تحت تأثیر قرار داده است. یافته‌های پیشین (Bandura, 2018; Eftekhari & Mehjoor, 2015; Samadi, 2022) نیز نتایج این تحقیق را تأیید می‌نمایند. در مجموع باید گفت جان دیویی تعلیم و تربیت را به عمدی و غیرعمدی تقسیم کرده، اساس آموزش و پرورش را ارتباط و انتقال فرهنگی و اجتماعی می‌داند زیرا بدون آموزش و پرورش عمدی و غیرعمدی زندگی میسر نیست؛ همچنین محیط اجتماعی نقش مهم تربیتی دارد و فراگیری کودک امری انتزاعی و مجرد از مناسبات و روابط اجتماعی و محیط نیست، بلکه در متن همین مناسبات مطالب فراوانی را فرامی‌گیرد؛ به اعتقاد دیویی انگیزه‌ها و کوشش‌های مشخص نوآموز را باید کنترل و هدایت کرد و نقش راستین تعلیم و تربیت همین است؛ و در آخرین مورد دیویی بر این نکته تأکید می‌ورزد که تعلیم و تربیت به رشد رساندن است طی یک فرآیند اصیل میان مربی و متربی، ناشی از ضرورت زندگی اجتماعی و مبتنی بر رغبت‌های درونی و فعلی دانش‌آموز و متربی به منظور بازسازی تجربه برای رشد و دموکراسی اجتماعی.

پیشنهاد‌های تحقیق

- ۱- اختصاص واحدهای درسی در زمینه تربیت سیاسی با تأکید بر آموزه‌های دینی و فرهنگی
- ۲- تقویت روحیه همکاری، تعاون، تشریک مساعی در دانش‌آموزان در حوزه تعلیم و تربیت سیاسی آنان
- ۳- ارتقای سطح بینش و آگاهی اجتماعی دانش‌آموزان به عنوان یکی از مهمترین افسار تأثیر گذار بر آینده سیاسی جامعه
- ۴- برگزاری کلاس‌های آموزشی برای مربیان و آموزش‌مبانی و اصول تربیت سیاسی از مجرای تربیت معلم کنونی

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Bandura, A. (2018). Self-efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 37, 47–122.
- Dewey, J. (2017). *Experience and education* (A. M. Hosseini, Trans.). Eshar Kitab.
- Eftekhari, A., & Mehjoor, H. (2015). The model of political education from the point of view of Martyr Motahari (RA). *Scientific Research Quarterly of Approaches to the Islamic Revolution*, 10, Number 36, 77–98.
- Ehsani, M. (2006). The Mother of Memar Tarbiat. *Shamim Yas*(51), 1–4.
- Meshki Baf Moghadam, V., & Taftian, B. (2012). John Dewey, education and education and now philosophy. In.
- Motahri, M. (2007a). *Man and Destiny*. Sadra.
- Motahri, M. (2007b). *Notes*. Sadra.
- Motahri, M. (2008). *Fitrat*. Sadra.
- Motahri, M. (2009a). *The Future of the Islamic Revolution*. Sadra.
- Motahri, M. (2009b). *Twenty Speeches*. Sadra.
- Motahri, M. (2012). *Education in Islam*. Sadra.
- Naqibzadeh, M. A. H. (2010). *An introduction to the philosophy of education*. Tahuri Library.
- Samadi, S. (2022). *Education and training from John Dewey's point of view*. Kolbe Amoozgaran.
- Taghipour, A. (2015). *An introduction to educational and lesson planning*. Ad.